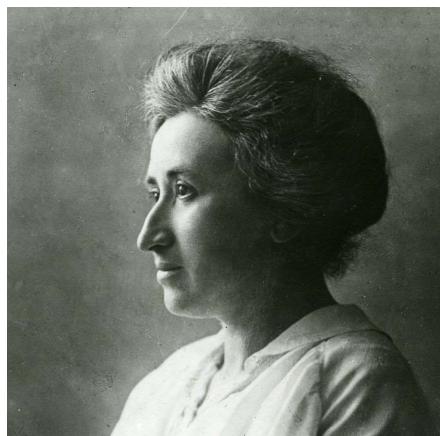


En grøn Rosa Luxemburg?



Rosa Luxemburg i 1918, ukendt fotograf.

ANMELDELSE // 10.12.21

Rosa Luxemburg er genstand for ny interesse. Nyoversat essay aktualiserer den tyske socialist.

Matthias Hindkjær Overgaard

«Der gør en ung pige under Brandenburger Tor. Hennes øjne er så sorte som al den ondskab, hun i sin første barndom var vidste til.» Ordene er fra det mindeligt. Emil Bonnelycke skrev om Rosa Luxemburg, efter syphederne om mordet på hende og partifellen Karl Liebknecht begyndte at hængede over forfærdet Europa. Siden den skæbnesvænge døg i Berlin 15. januar 1919 er Luxemburg blevet et ikon.

Enten son en revolutionær martyr, lyopis af digtere for at gå i døden for sin egen, eller som et skremmebillede på den militante kommunist, der nærede mistillid til alle ikkevoldelige reformarfører. Kampen om Luxemburgs efterlade har været og er fortsat støt.

“ Ikke engang den kolde fængselscelle kan frarøve hende en utopisk forestillingsevne.

Posthumt udkom hendes breve i to bind, og som Hannah Arendt skriver i et essay fra 1966, var den inskriftige humanisme og øvrigelse skræbelig, men de uhyrkiske, med til at ødelægge forestillingen om den blodstørste "Røde Ros". Ligsom Arendt selv er Luxemburg blevet genstand for ny interesse, og deres respektive fortællerkoder berner på også hinanden på en række afgørende punkter. Netop disse konvergenter – samt deres historiske aktualitet – er emdreningspunktet i hollandske Joke Hermens' *Vend tidesvæft*, et essay fra 2019, som nu udkommer på dansk i Miriam Bodéns oversættelse. Og nogen passerer et øjeblik af de breve. Luxemburg skrev mens hun sad fænglet under 1. Verdenskrig, oftejet som et stemmefuldigt efterspil til essayet.

Bogen er motivet af de opstande, der prøvede Frankrig i slutningen af 2018. Afslutte en social og økonomisk uighed, men Hermens forsøger også at vende bestegnede spægnetil om klima og demokrat i genmedt Luxemburg. Fælles for Luxemburg og Arendt selv handlingen om den vigtigste politiske aktivitet. Når Hermens skriver, at spønnestier for Luxemburg henviser til den frie mennesker har til at ståre noget myt, „der kan være et citat fra en Arendt-bog. Store politiske mybød kan ikke organiseres ovenfra, men hænder, når folket svældende håndler sammenom.“

Essayet er endnu en stemme i det kø, der tager et tiltængt oppør mod den voldelige Rosa-myte. For Luxemburg var overvejende pacifistisk, hun var en kritiker af Marx' eurocentrisme, og så var hun ikke mindre i besiddelse af en æstetik foran, økologisk sensibilitet.

“ Fælles for Luxemburg og Arendt står handlingen som den vigtigste politiske aktivitet.

Når han i et brev til Sonja Liebknecht fra februar 1917 bedriver literar kritik af Galwortsby The Freedoms, er det ikke schow, men fordi den sociale tendens er fremhævet. »I romaner lagger jeg ikke vægt på tendensen, men på den kunstneriske værdi.« Og senere sympatiserer hun mod en kvindelig karakter, som »er svag til at bruge allusioner til at komme frem i verden, »men bliver liggende på vjen, som en blomst, der er trædt på.« Som om alle kvinder skulle være en »agitator« en »kontaktdame« eller andet.«

Sådanne smagdomme præsenterer et nuanceret kvindestyr, der adskiller hende fra den mere konformatoriske feminisme, som samtidige politiske kollegater (eks. Clara Zetkin) fortægts. Men æstetik og politik er ikke uafhængige noget hos Luxemburg. I et andet brev til Sonja ser hun en mulig social dimension i kunsten, som hvælen er programmatisk eller ideologisk motiveret:

„Det er godt nok smugfelt – sådan har jeg det i hvert fald – at måtte nyde smuk musik helt alene, Tolstoj har, men jeg, med stor indfløbne forstår om det, da han sagde, at kunsten er et samfundsmæssigt transportmiddel, et socialt »sprog«. Den er skabt til at skabe forståelse mellem mennesker, der står blandt nar, endelig tal.“

“ Æstetik og politik er ikke uforlignelige størrelser hos Luxemburg.

Den mest sagsfuldende ved brevene er deres unutterlig og udatte kærlighed til verden, dyrene og menneskeheden. I Luxemburg studerede fuglene, udforsker floraen og fordybte sig i geologi, ligsom hun gengang gange opfordrer Sonja til for gods skyld at bostræne meget. Ikke engang den kolde fængselscelle kunne kunde frarøve hende en utopisk forestillingsevne.

Der ligger jeg så, stille og alene, indblydt i disse mange sorte lag af mørke, kedsomhed, vinterens ufristed – og alligevel står mit hjerte mørkt i alt dette med en uforstyrrelig, ukendt inde glæde, som gik jeg hen over en blomstrende eng i strålende solskin.«

Naturgleben kan også siges at være en indledende del af hendes politiske projekt og hele aversionen med et samfund bygget op omkring kapitalismenskrift. Kapitalisme- og imperialismenskrift leber sammen i hendes bog *Akkumulation des Kapitals* (1913), der kontigerer en række af Marx' indskrifter. Fremfor at placere nationalstaternes koloniale udvindingstrænger i den historiske periféri, ser Luxemburg disse imperialistiske tendenser som kapitalismens centrale politiske udtryk. Hun fører dermed et territorialt perspektiv til kapitalismens vækst- og ekspansionsstrategi, hvor klasskampen ikke længere blot er en dialektisk kamp inden for et afgrænset samfundsosystem, men et globalt antiggende.

Denne kritik klarer til dyb sorg, da den manifesterer sig i billedet af den forstørre bøffel, han i fængslet var blevet pisket. Der eksisterer et smertefuldt slagskab mellem hende og dets offer for krigsindsteds ekspropriering. »Hvor ferre, hvor uopnægtlig firme og forbræte var Rumæniens frie, saftige grønne eng! Hvor skinnende solen dog andreløbdes der, vindten bleste andreløb, hvor var fuglenes smakke sang dog andreløb og hyrderne melodiske kakk!«

FAKTA

Joke Hermens, *Vend tidesvæft*, oversat af Miriam Bodéen, Forlaget Frydenlund.



**VEND
TIDEVÆFT**

MED ROSA LUXEMBURG
OG HANNAH ARENDT

FREDERIKSEN